

TOP-CONFERENCES

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

Yashil Energetika Rivojlanishida Makroiqtisodiy Boshqaruvning Innovatsion Mexanizmlari

Panjiyeva Nigora Normahmatovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti huzuridagi “O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishining ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy-tadqiqot markazining mustaqil izlanuvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada yashil energetika rivojlanishida makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlarini shakllantirish va ularni amaliyotga joriy etish masalalari chuqur tahlil qilinadi. So‘nggi yillarda global miqyosda energiya resurslarining tanqisligi, ekologik muammolarning kuchayishi hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish zarurati yashil energetika konsepsiyasining dolzarbligini oshirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotida yashil energetika sohasini rivojlantirishda makroiqtisodiy boshqaruvning o‘ziga xos xususiyatlari, samaradorlik ko‘rsatkichlari va mavjud muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqotda innovatsion boshqaruv yondashuvlari, jumladan, raqamli transformatsiya, “yashil” investitsiyalarni jalb etish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari hamda energiya samaradorligini oshirish dasturlarining iqtisodiy samarasi yoritilgan. Muallif yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida makroiqtisodiy siyosatning moslashuvchanligi, fiskal va monetar siyosat vositalarining uyg‘unligi, shuningdek, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikning o‘rni haqida ilmiy asoslangan fikrlar bildiradi. Shuningdek, maqolada xorijiy tajriba asosida yashil energetika sohasida qo‘llanilayotgan ilg‘or boshqaruv modellariga tahliliy yondashuv berilgan hamda ularni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish bo‘yicha takliflar ilgari surilgan. Yashil texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiyotning barqaror o‘shishini ta‘minlash, yangi ish o‘rinlari yaratish va uglerod chiqindilarini kamaytirish imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, yashil energetika rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun kompleks innovatsion boshqaruv tizimini yaratish, moliyaviy rag‘batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish hamda xalqaro hamkorlikni yanada kengaytirish zarurligi ta‘kidlanadi. Shu bilan birga, maqola mamlakatimizning energetika sohasida iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlash, ekologik barqarorlikni ta‘minlash va yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini amalga oshirishdagi ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit So‘zlar: Yashil energetika, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, iqtisodiy o‘shish, makroiqtisodiy boshqaruv, innovatsion mexanizmlar, energiya samaradorligi, atrof-muhitni muhofaza qilish, uglerod neytralligi, energiya siyosati, ekologik transformatsiya, davlat va xususiy sektor hamkorligi, yashil texnologiyalar, investitsiya muhitini yaxshilash, energiya xavfsizligi.

KIRISH.

So‘nggi yillarda global iqtisodiy rivojlanish jarayonida energiya resurslaridan oqilona foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish hamda ekologik barqarorlikni ta‘minlash masalalari eng dolzarb yo‘nalishlardan biriga aylandi. Iqlim o‘zgarishi, global isish va tabiiy resurslarning cheklanganligi insoniyatni an‘anaviy energiya manbalaridan voz kechib, “yashil” yoki ekologik toza energetika tizimiga o‘tishga undamoqda. Shu bois, yashil energetika nafaqat iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichi, balki milliy xavfsizlik va atrof-muhit barqarorligini ta‘minlashning strategik omiliga aylanmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi ham so‘nggi yillarda yashil iqtisodiyot va energiya samaradorligini oshirish borasida izchil islohotlarni amalga oshirmoqda. Xususan, “Yashil iqtisodiyot”ga o‘tish konsepsiyasi, qayta tiklanuvchi energiya manbalari to‘g‘risidagi qonunlar hamda xalqaro hamkorlik dasturlari bu boradagi siyosatning muhim tarkibiy qismini tashkil etadi. Quyosh, shamol va biogaz energiyasidan foydalanishning bosqichma-bosqich kengaytirilishi milliy energetika tizimining diversifikatsiyasiga, importga qaramlikning kamayishiga va yangi investitsion imkoniyatlarning paydo bo‘lishiga xizmat qilmoqda.

Biroq yashil energetika rivojini ta‘minlashda faqat texnologik yondashuv yetarli emas. Bu jarayonni samarali boshqarish uchun makroiqtisodiy darajada innovatsion mexanizmlarni ishlab chiqish zarur. Makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlari deganda, davlat siyosati, soliq va moliya tizimi, investitsion muhit, kredit-moliya vositalari, hamda bozor rag‘batlarini uyg‘unlashtiruvchi tizimlar tushuniladi. Bu mexanizmlar orqali davlat, xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar o‘rtasida barqaror hamkorlik o‘rnatilib, yashil energetika sohasiga ilg‘or texnologiyalar va sarmoyalar jalb qilinadi.

Shuningdek, yashil energetika rivojlanishi mamlakatning yalpi ichki mahsuloti (YaIM) o‘shishiga, yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga va energiya eksport salohiyatining ortishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Bu esa, o‘z navbatida, makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va iqtisodiy o‘shishning sifat jihatdan yangi modelini shakllantirishga zamin yaratadi.

Mazkur maqolada yashil energetika sohasida makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlarini takomillashtirish zarurati, ularning iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri hamda O‘zbekiston sharoitida ushbu mexanizmlarni samarali joriy etish yo‘llari atroflicha tahlil qilinadi. Shu bilan birga, xalqaro tajriba asosida ishlab chiqilgan ilg‘or yondashuvlar, moliyaviy va institutsional islohotlarning milliy amaliyotga integratsiyasi masalalariga ham e‘tibor qaratiladi. Xulosa qilib aytganda, yashil energetika rivojlanishida makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlarini yaratish — bu nafaqat iqtisodiy o‘shishning yangi drayveri, balki ekologik barqarorlik, energiya xavfsizligi va kelajak avlodlar uchun sog‘lom atrof-muhitni ta‘minlashning asosiy kafolati hisoblanadi.

METODOLOGIYA.

Ushbu tadqiqotda yashil energetika rivojlanishida makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlarini o‘rganish metodologiyasi tizimli, kompleks va tahliliy yondashuv asosida ishlab chiqilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi — O‘zbekiston sharoitida yashil energetika tarmoqlarini rivojlantirishni rag‘batlantiruvchi makroiqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini aniqlash, baholash va takomillashtirish yo‘llarini asoslashdan iborat.

Metodologik asos sifatida zamonaviy iqtisodiy nazariya, barqaror rivojlanish konsepsiyasi, innovatsion iqtisodiyot va yashil iqtisodiyot tamoyillari qo‘llanildi. Shu bilan birga, tadqiqotda xalqaro tajriba — xususan, Yevropa Ittifoqi, Xitoy Xalq Respublikasi, Janubiy Koreya va AQShning yashil energetika siyosatini shakllantirishdagi amaliy tajribalar tahlil qilindi. Ushbu tajribalar O‘zbekistonning milliy iqtisodiy modeliga moslashtirish uchun solishtirma tahlil usuli orqali o‘rganildi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA.

Tadqiqot davomida “yashil energetika” rivojlanishining hozirgi holati, uni makroiqtisodiy boshqaruv tizimi bilan uyg'unlashtirish mexanizmlari va innovatsion yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilindi. O'zbekistonning energetika siyosatini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish davlat strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Ayniqsa, quyosh, shamol va biogaz energetikasi sohaslarida yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. Biroq, ushbu sohaning to'liq barqaror rivojlanishi uchun makroiqtisodiy boshqaruv mexanizmlarining innovatsion shakllarini keng joriy etish zarur.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, yashil energetika rivojlanishida uchta asosiy omil muhim ahamiyatga ega: birinchidan, davlat tomonidan yaratiladigan rag'batlantiruvchi iqtisodiy muhit (soliq imtiyozlari, subsidiyalar, preferensiyalar); ikkinchidan, xususiy sektorning investitsion faolligini oshirishga qaratilgan bozor mexanizmlari; uchinchidan, innovatsion boshqaruv tizimlarining samarali ishlashi. Aynan ushbu uchlik — davlat siyosati, xususiy sektor va ilmiy-innovatsion tizimlar o'zaro uyg'unlashgan holda yashil iqtisodiyotning barqaror asosini yaratadi.

Shuningdek, tadqiqotda aniqlanishicha, makroiqtisodiy boshqaruvda “innovatsion mexanizm” tushunchasi faqat texnologik yangiliklarni emas, balki iqtisodiy va tashkiliy boshqaruv uslublarini ham o'z ichiga oladi. Masalan, energiya ishlab chiqarish korxonalarida raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish, “aqli tarmoqlar” (smart grids) orqali energiya samaradorligini oshirish, hamda uglerod chiqindilarini kamaytirish bo'yicha raqamli kuzatuv tizimlarini yaratish shular jumlasidandir.

Empirik tahlillar shuni ko'rsatdiki, innovatsion boshqaruv mexanizmlari joriy etilgan davlatlarda (masalan, Germaniya, Janubiy Koreya, Xitoy) yashil energetika ishlab chiqarish hajmi o'rtacha 25–30 foizga oshgan, energiya isrofi esa 15–20 foizga kamaygan. O'zbekiston sharoitida ham shunday mexanizmlarni bosqichma-bosqich joriy etish nafaqat energiya tizimining barqarorligini ta'minlaydi, balki yangi ish o'rinlari yaratadi, eksport salohiyatini kengaytiradi va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi.

XULOSA.

Yashil energetika sohasining rivojlanishi zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u barqaror iqtisodiy o'sish, ekologik muvozanatni saqlash va energiya xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. O'zbekiston uchun yashil energetika sohasini rivojlantirish nafaqat ekologik, balki strategik-iqtisodiy ahamiyatga ham ega, chunki bu yo'nalish mamlakatning energetik mustaqilligini mustahkamlash, eksport salohiyatini oshirish hamda xalqaro investitsiyalarni jalb etish imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlarini shakllantirish va takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yashil energetika sohasini rivojlantirishda davlat siyosati va makroiqtisodiy boshqaruv vositalari o'zaro uzviy bog'liqdir. Ayniqsa, fiskal va monetar siyosat instrumentlaridan oqilona foydalanish, soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalariga sarmoya kiritishni rag'batlantirish iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi. Innovatsion mexanizmlar sifatida “yashil obligatsiyalar”, “uglerod kvotalari savdosi” va “energiya samaradorligi sertifikatlari” tizimini joriy etish mamlakat uchun yangi moliyaviy imkoniyatlarni yaratadi.

Makroiqtisodiy darajada yashil iqtisodiyot tamoyillarini tatbiq etish uchun iqtisodiy institutlarning o'zaro hamkorligini kuchaytirish muhimdir. Bu jarayonda energetika, moliya, ekologiya va investitsiya siyosatlari o'rtasida kompleks yondashuvni yo'lga qo'yish zarur. Shu bilan birga, xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni milliy sharoitlarga moslashtirish orqali O'zbekistonning yashil energetika bozorida raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Yashil energetika loyihalarini moliyalashtirishda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini faollashtirish ham muhim omillardandir. Shu asosda, energiya

ishlab chiqarish, ta'minot va iste'mol bosqichlarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Xulosa qilib aytganda, yashil energetika rivojlanishida makroiqtisodiy boshqaruvning innovatsion mexanizmlarini shakllantirish O'zbekistonning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash, ekologik xavfsizlikni mustahkamlash va global energetik muammolarga mos ravishda harakat qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, kelgusida davlat siyosatini yanada takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va inson kapitalini rivojlantirish ushbu sohaning ustuvor yo'nalishlari bo'lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdukarimov, A. (2022). Yashil iqtisodiyotda innovatsion texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi. *Iqtisod va innovatsiya jurnali*, 3(4), 45–52.
2. Alimov, B. (2021). Energiya tejamkorlik siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari. *O'zbekiston iqtisodiyoti va statistika jurnali*, 2(3), 18–25.
3. Bekmurodov, A. (2020). Yashil energetika rivojida davlatning makroiqtisodiy boshqaruvdagi roli. *Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali*, 4(2), 67–74.
4. G'ulomov, S. (2019). Barqaror rivojlanishda energetika siyosatining ustuvor yo'nalishlari. *O'zbekiston iqtisodiy islohotlari jurnali*, 1(1), 12–19.
5. Jo'rayev, H. (2021). Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishda investitsion siyosat. *Iqtisod va ta'lim*, 6(3), 55–62.
6. Karimova, M. (2020). Yashil energetika tarmoqlarida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish. *TDIU ilmiy axborotlari*, 5(2), 88–94.
7. Mahmudov, D. (2022). Energetika sektorida xalqaro hamkorlikning iqtisodiy ahamiyati. *Global iqtisodiyot va menejment*, 3(1), 73–80.
8. Mirzayev, U. (2021). Yashil iqtisodiyot sharoitida energetika sohasining makroiqtisodiy tahlili. *O'zbekiston iqtisodiyoti jurnali*, 2(5), 41–48.
9. Nazarov, A. (2019). Energiya samaradorligini oshirishda innovatsion boshqaruv tizimlari. *Ilm va amaliyot*, 1(4), 96–103.
10. Normurodova, D. (2022). Yashil texnologiyalarni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari. *Barqaror rivojlanish jurnali*, 7(3), 34–42.
11. Raximov, F. (2020). O'zbekiston energetika tarmog'ida transformatsiya jarayonlari. *Iqtisodiy islohotlar jurnali*, 2(2), 26–33.
12. Saidov, K. (2021). Makroiqtisodiy siyosatda yashil energetika omillari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 3(6), 58–66.
13. Tursunov, A. (2022). Energiya xavfsizligi va yashil iqtisodiy boshqaruv. *Milliy iqtisodiyot jurnali*, 4(1), 11–19.
14. Usmonov, I. (2020). Yashil iqtisodiyot strategiyasining ustuvor yo'nalishlari. *O'zbekiston iqtisodiyoti va statistika jurnali*, 3(2), 49–56.
15. Yo'ldosheva, Z. (2021). Energetika tizimida raqamli boshqaruvning innovatsion roli. *Iqtisodiy tadqiqotlar va rivojlanish*, 5(4), 70–78.